

Paslı, F. (2020). Çocuğa yönelik fiziksel istismar. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 60-72.

DERLEME

Makale Geliş Tarihi: 19/12/2020
Makale Kabul Tarihi: 27/12/2020

ÇOCUĞA YÖNELİK FİZİKSEL İSTİSMAR

Child Physical Abuse

Figen PASLI *

* Dr. Öğretim Üyesi. Dr., Kocaeli Üniversitesi SBF Sosyal Hizmet Bölümü, figen.pasli@kocaeli.edu.tr

 0000-0001-7150-8264

Öz

Çocuğa yönelik istismar hem çocuğun, hem de genel olarak toplumun fiziksel, ruhsal sağlığı, gelişimi ve iyilik halleri üzerinde yaşam boyu sürebilecek etkileri olan küresel bir sorundur. Çocuğa yönelik istismar belli bir zamanda bir yetişkinin çocuğa uyguladığı, çocuğun büyümesi ve gelişimini olumsuz yönde etkileyen davranışlardır. Uygulanma şekline göre fiziksel, cinsel, duygusal istismar olarak gruplandırılan istismar davranışları vardır. Fiziksel istismar bulguların daha kolay görülmesi açısından fark edilmesi ve tanımlanması en kolay istismar türüdür. Yaygınlığı ve çocuk üzerindeki olumsuz etkileri bilinmektedir. Buna karşın çocuğu fiziksel olarak istismar eden bedensel cezanın bir disiplin yöntemi olarak kabul edilmesi yönünde tutum söz konusudur. Bu tutum ve algılar, fiziksel istismarın bir suç olduğu ve çocuğa zarar verme potansiyeli olduğu düşüncesinden uzaklaşmaya yol açmaktadır. Çocuğa yönelik her türlü istismar kabul edilemez ve savunulamaz; ancak önlenbilir. Bu çalışmada çocuğa yönelik fiziksel istismar hakkında genel bilgiler verilerek, fiziksel istismarın önlenmesine yönelik önerilerde bulunulması amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Çocuk, çocuğa yönelik fiziksel istismar, önleme.

ABSTRACT

Child abuse is a global problem that has lifelong effects on the physical, mental health, development and well-being of both the child and society in general. Child abuse are the behaviors that an adult applies to a child at a certain time and that negatively affects the growth and development of the child. There are abusive behaviors grouped as physical, sexual, emotional abuse and neglect according to the way of application. Physical abuse is the easiest type of abuse to recognize and define in terms of making the findings easier to see. Its prevalence and negative effects on the child are known. On the other hand, there is an attitude towards accepting the corporal punishment that physically abuses the child as a method of discipline. These attitudes and perceptions lead to moving away from the idea that physical abuse is a crime and has the potential to harm the child. All forms of abuse against child are unacceptable and defensible; but it can be prevented. In this study, it was aimed to give general information about physical abuse to children and to make suggestions for the prevention of physical abuse.

Keywords: Child, child physical abuse, prevention.

GİRİŞ

Çocuğa yönelik kötü muamele toplumun fiziksel ve ruhsal sağlığı ile gelişim ve iyilik halleri üzerinde yaşam boyu sürebilen, ciddi etkileri olan, küresel bir sorundur (Cater vd. 2014; Kircher vd. 2014; Akt: (Paslı, 2017). Çocuk istismarı ve ihmali her yaşta, sosyoekonomik düzeyde ve kütürde kız ve erkek çocukları arasında yaygın görülen bir sorundur (Çengel-Kültür, 2007).

Birleşmiş Milletler (BM) (2006), Çocuğa Karşı Şiddet Araştırması'nda çocuğa karşı şiddetin savunulamayacağı, kabul edilemeyeceği ve çocuğa karşı şiddetin her ortamda önlenilebileceği belirtilmektedir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (BMÇHS)'nin 19. maddesi de çocukların her zaman ve her ortamda her türlü şiddetten korunması konusunda devletlere açık yükümlülük getirmektedir. Sözleşmeye göre bedensel saldırı, zihinsel saldırı, yaralanma, istismar, ihmal, ihmal edici davranış, ırza geçmeyi de kapsayan her türlü istismar ve kötü davranışlar şiddet davranışı olarak tanımlanmaktadır (Uğurlu, 2018).

Çocuğa yönelik istismar belli bir zamanda bir yetişkinin çocuğa uyguladığı, çocuğun büyümesi ve gelişimini olumsuz yönde etkileyen davranışlardır. Bu davranışların tanımı, iki etkene bağlı olarak değişebilir. İlki davranışın zaman içinde değişiklik göstermesidir; örneğin elli yıl önce normal olarak kabul edilen bir davranış, daha sonraki yıllarda istenmeyen davranış olarak değerlendirilebilir. İkinci etken ise davranışların kültürlere ve ülkelere göre farklılaşmasıdır (Polat, 2007).

Çocukluk çağı şiddeti dünya çapında yaygındır ve yılda 18 yaşın altındaki bir milyar çocuk fiziksel, duygusal veya cinsel şiddet yaşamaktadır ve şiddetin çocukluk ve yetişkinlikte görülen sayısız olumsuz etkileri vardır (Palermoa, 2019).

Bu çalışmada yaygın olarak karşılaşılan, belirlenmesi diğerlerine göre daha kolay olan, ancak çeşitli nedenlerle bildirim yeterince yapılmayan istismar türü olarak fiziksel istismar üzerinde durulacaktır.

Tanımlar

Şiddet sözcüğü çoğu zaman fiziksel bir eylemle bağlantılı olarak kullanılmaktadır. Buna karşın "şiddetli" sözcüğü ile özgün anlamda "belirgin ve güçlü bir etki yaratma" ifade edilmeye çalışılır. İngilizce sözlüklerde şiddet genellikle fiziksel güç kullanımı anlamında ifade edilir; ama aynı zamanda şiddetin "insanları incitme amaçlı fiiller ya da sözcükler" anlamına geldiği de kabul edilir. Çocuklara yönelik şiddetin yalnızca fiziksel değil, psikolojik ve cinsel olabileceği kabulü giderek yaygınlaşmaktadır (ECPAT, 2019).

Çalışmada bazı kaynaklardan alınan tanımlarda geçen şiddet sözcüğü yerine bilinçli olarak istismar sözcüğü kullanılmıştır.

Çocuğa yönelik istismar, uygulandığı ortamlara göre beş kategoride incelenebilir (Arkadaş_Thibert, 2017):

1. *Alternatif bakım kurumlarında istismar:* Çocuğun, bakımından ve korunmasından sorumlu ailesi veya yasal olarak yükümlü kişiler bu görevlerini yerine getiremediklerinde çocuğun bakım ve korunmasının sağlandığı kuruluşlarda istismara maruz kalmasıdır. Bu kuruluşlarda çocuğa yönelik istismarın önlenmesi için BM Genel Kurulunca onaylanan Alternatif Bakım için Kılavuz İlkelerinin uygulanabilmesi, uygulama için politikalar ve savunuculuk araçlarının geliştirilmesi gereklidir.

2. *Çocukların özgürlüğünden yoksun bırakıldığı ortamlarda istismar:* Bu ortamlar çocuk eğitim evleridir, çocuk ve gençlik kapalı ceza infaz kurumlarıdır; çocukların kaldığı yetişkin ceza infaz kurumlarının koşullarıdır; gözaltı merkezleri ve geri gönderme merkezleridir. BMÇHS' de ve Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK)'nda belirtilen temel ilke, "bir çocuğun özgürlüğünden yoksun bırakılmasının en son başvurulacak bir önlem olarak düşünülüp, uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulması gerektiği"dir. Buna karşın ülkemizde ceza infaz kurumlarında kalan çocuklar, yetişkinlerle benzer uygulamalarla ve uzun tutukluluk süreleriyle karşı karşıya kalmaktadır.

3. *Aile/ev içinde çocuğa yönelik istismar:* Çocukların çoğunlukla bulunduğu ortamlar aile/ev ortamıdır. BMÇHS'ye göre, çocuğun yetiştirilmesinde sorumluluk birincil olarak ebeveynlerde ve çocuğun bakımını üstlenen kişilerdedir. Çocuğun yaşadığı evdeki kişilerle (anne, baba, kardeş, akraba, bakıcı vb.) ilişkide olduğu ortamda çocuğa yönelik kötü davranış; fiziksel istismar, bedensel cezalandırma, cinsel istismar, çocuk yaşta evlilikler, zararlı geleneksel uygulamalar, duygusal istismarı ve ihmali kapsamaktadır.

4. *Okulda/eğitim ortamında çocuğa yönelik istismar:* Eğitim kurumlarında istismarın varlığı ve önlemede yetersizlik eğitim hakkı da dahil olmak üzere çocukların haklarına erişimini kısıtlayabilmektedir. Zorbalık, çocukların okulda en yaygın maruz kaldığı istismar türlerinden biridir. Uygulamalarda okullarda özellikle fiziksel cezalandırmanın yaygın olduğu söylenebilir. Bunun yanında okullarda duygusal istismar, ayrımcılık, dışlanma gibi şiddet türlerinin varlığı da söz konusudur.

5. *Çocuk işçiliği/çalışma ortamında çocuğa yönelik istismar:* Çocukların uygun koşullarda çalışma hayatına katılımının çocuk işçiliğinden ayrı tutulması uluslararası çocuk hakları hukukunda da belirtilmektedir. Çocuk işçiliği, çoğunlukla çocukluğun yaşanmasını engeller, çocukların potansiyelini köreltir, saygınlığını eksiltir; fiziksel ve zihinsel gelişimleri açısından zararlı olan işleri kapsar. Çalışma koşullarında ve farklı sektörlerde maruz kaldıkları riskler göz önüne alındığında çocuk işçiliği önemli bir sorundur. Bu sektörlerde veya alanlarda kayıt dışı çalışan çocuklar görünmez olmaktadır ve istismar nesnesi olmaya açık durumdadır.

Fiziksel istismar, ebeveyn ya da bakım veren kişilerce on sekiz yaşın altındaki çocuğa kaza dışı zarar verilmesidir. Çocuğa yönelik fiziksel istismar genellikle duygusal istismarla birlikte görülen çocuk istismarı türüdür. 2-4 yaş grubundaki yaklaşık 250 milyon çocuğun evlerinde dayak yediği belirtilmektedir. Bu da, o yaş grubundaki dünyadaki her üç çocuktan ikisinin dayak yediği anlamına gelmektedir (UNICEF, 2017).

Fiziksel istismar uygulanma şekline göre sınıflandırılmaktadır: Aletsiz saldırılar (bir alet kullanılmadan, itip-kakma, tekme, tokat, yumruk atma, sarsma ve çimdikleme davranışları) ve aletli saldırılar (kemer, kayış, herhangi bir ev eşyası, hortum, sigara, ütü gibi aletlerle uygulanan istismar) ile gerçekleştirilen davranışlar (Polat, 2017).

Cinsel istismar, çocuk istismarı türleri arasında belirlenmesi en zor olanıdır. Çocuk ve yetişkin arasında, yetişkinin veya başka birinin cinsel doyumunu için gerçekleştirilen temas ve ilişki, çocuğa yönelik cinsel istismar olarak tanımlanmaktadır. Bir çocuğun başka bir çocuk üzerinde gücü ve kontrolü ve aralarında yaş farkı bulunması durumunda, bu da cinsel istismar olarak değerlendirilmektedir (Paslı, 2009).

Duygusal istismar, çocuk ve gençlere toplumsal olarak ve bilimsel standartlara göre psikolojik açıdan zarar veren davranışlar, psikolojik olarak kötüye kullanmadır. Bu davranışlar, duygusal ihmali de kapsar (Polat, 2007).

İhmal, çocuğa bakma sorumluluğu olan yetişkin kişi ya da kişilerin bu sorumluluğunu yerine getirmemesi, çocuğun temel gereksinimleri olan beslenme, giyim, tıbbi, sosyal ve duygusal gereksinimlerini karşılamak için ilgi göstermemesi, çocuğun fiziksel ya da duygusal olarak ihmal edilmesidir (Karadağ, 2020).

Fiziksel İstismarda Risk Faktörleri

Alanyazında, çocukluk çağı istismarına ilişkin aşağıdaki risk faktörleri tanımlanmıştır: Güvensizliği içeren toplumsal ilişkiler, toplumdaki zararlı kültürel uygulamalar ve sosyal normlar; aile yapısı, stres ve ebeveynin geçmişinde istismar ve madde bağımlılığı öyküsü, kişilerarası düzeyde aile ve akran ilişkilerinin niteliği, yaş, biyolojik cinsiyet, engellilik ve bireysel düzeyde şiddete tanıklık (Palermoa, 2019) .

“Kapalı kapılar ardında” gerçekleşen bir aile içi şiddet biçimi olarak, çocuğun fiziksel istismarı genellikle ebeveynlerin psikopatolojilerine ve / veya bakım verenlerin özelliklerindeki eksikliklere dayandırılır. Araştırmalar bakım verenlere ilişkin, ebeveynlerin düşük sosyo-ekonomik düzeyi, alkol ve uyuşturucu kullanımı / kötüye kullanımı, ruh sağlığı sorunları ve kendisinin maruz kaldığı istismarı da içeren çeşitli faktörlerin çocuk istismarı suçunun işleme riskinin artmasıyla ilişkili olduğunu bulmuştur. Bununla

birlikte, çocuk istismarının çocukların ve ailelerin ikamet ettiği yerleşim yerleri de dahil olmak üzere çeşitli risk faktörlerinin sonucunda oluştuğu da anlaşılmaktadır (Kotlajaa, 2020).

Çocuğa yönelik fiziksel istismarda risk faktörleri aşağıdaki şekilde de tanımlanmaktadır:

Ekonomik istikrarsızlık/yoksulluk ve ebeveynlerin düşük eğitim düzeyi; ekonomik eşitsizlik (özellikle istismardan kaynaklanan ölüm riski söz konusu); madde kullanımı (aile içi yetişkinler arası şiddet riskini artırması söz konusu); düşük sosyal statü ve zayıf sosyal iklim (bütün şiddet riskinin yaklaşık %10'unu oluşturması söz konusu) (Akbaş, 2020).

Fiziksel İstismarın Sonuçları

Çocuklara yönelik fiziksel istismar yaralanmalara neden olmakta ve ölüm riski doğurabilmektedir. İstismara maruz kalma riski; çocuklarda okul performansının düşüklüğüne, yaşam kalitesinin düşük olmasına, psikolojik bozukluklara neden olabilir ve çocuğun kendine zarar verme riskini artırabilir. Çalışmalar yetişkinlikte ortaya çıkan davranış bozuklukları, travma sonrası stres bozukluğu, suç ve obezite ile çocuklukta yaşanan istismar arasında güçlü bir ilişki bulunduğunu göstermektedir (Akbaş, 2020).

Fiziksel istismar da dahil olmak üzere çocuk ihmali ve istismarı yaşamın sonraki dönemlerinde gelişen fiziksel ve ruhsal sağlık sorunlarına yol açmaktadır. Çocuğa yönelik kötü muamele ile (fiziksel istismar da dahil) ile depresyon semptomları ve anksiyete arasında önemli ilişkiler bulunmuştur; düşük benlik saygısı ve daha düşük bir tutarlılık gibi. Bir meta-analiz çalışmasında, depresyon yalnızca fiziksel istismarın bir sonucu olarak bulunmuştur (D. Nilssona, 2017).

Çocukluk çağı istismarının sonuçları belirli bir yaşta ortaya çıkmamakta, yetişkinlik döneminde de görülebilmektedir. Yinelenen fiziksel istismar bireyler tarafından bildirildiğinde fiziksel istismar ile sağlık sorunları arasında güçlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmaktadır. Araştırmalarda fiziksel istismarın tek başına birçok sonuçları bildirilmiş olsa da, istismarın gerçekleştiği aile bağlamının ruh sağlığı ile güçlü şekilde ilişkili olduğu bulunmuştur. Çocuğa yönelik fiziksel istismara bağlı olarak hayatın sonraki dönemlerinde ortaya çıkan olumsuz sonuçlar bir şekilde ailenin, sosyal ve kişisel geçmişin bir ürünüdür (D. Nilssona, 2017).

Fiziksel İstismarın Yaygınlığı

Çocuğa yönelik istismarın yaygınlığını ve kapsamını ölçmek bazı nedenlerle zordur. İstismar farklı şekillerde (fiziksel, cinsel ve duygusal), farklı ortamlarda (ev, okul, iş yeri ve internet) gerçekleşebilmekte ve farklı bireyler (ebeveyn ve diğer bakım verenler, akranlar, otoriteler ve yabancılar) veya gruplar tarafından uygulanabilmektedir. Çocuğa yönelik istismarın yaygınlığının tam

olarak değerlendirilmesi için tüm türlerine ve gerçekleştiği tüm koşullara yönelik güvenilir verilere ihtiyaç bulunmaktadır (Akbaş, 2020).

ABD ulusal verilerine göre ihmal ve istismar olgularının dağılımı; %57 ihmal, %19 fiziksel istismar, %10 cinsel istismar, %20 bu istismar türlerine ek olarak diğer istismar türleri şeklindedir. Çocuğu istismar edenlerin %81'i tek ebeveyn rolünü üstlenen kişilerdir. Olguların %57'si profesyoneller, %17'si profesyonel olmayan kişiler tarafından bildirilmiştir (Bonner, 2003). ABD'de ebeveynlere çocuklarını terbiye yöntemleri sorulduğunda, fiziksel istismar olarak tanımlanan davranışların oranı %0.49 olarak belirlenmiştir. Bu davranışlar bir nesneyle çocuğun kalçalarına vurma, tekmeleyerek dövme, bıçak veya silahla tehdit etme davranışlarıdır. Mısır'da yapılan araştırmada olguların %37'si ebeveyni tarafından dövülen çocuklardır ve çocukların % 26'sında dövülme ya da bağlanma sonucu geçici sakatlık, bilinç kaybı ve kırıklar oluşmuştur. Kore Cumhuriyetinde yapılan bir çalışmada ebeveynlerin üçte ikisi çocuklarını kamçıladıklarını, %47'si tekmeleyerek dövdüğünü belirtmiştir. Romanya'da yapılan ev içi şiddet araştırmasında ebeveynlerin yarısı çocuklarını düzenli olarak, % 16'sı bir nesneyle dövdüğünü belirtmiştir. İtalya'da çocuklara sert bir şekilde fiziksel istismar uygulama sıklığı %8 olarak belirlenmiş, Çin'de ise çocukların %46.1'i ebeveynleri tarafından fiziksel istismara maruz kaldığını bildirmiştir (WHO, 2002).

Çocuğa yönelik istismar konusunda yapılan çalışmalara göre (Jernbro ve Jonson, 2016); Avrupa ülkelerinde çocukların %5-35'i ev içinde istismara maruz kalmakta, %4-9'u sadece psikolojik istismara maruz kalmaktadır. Kabaca söylemek gerekirse her üç çocuktan biri ciddi aşağılayıcı muameleye maruz kalmaktadır. Yüksek oranda ev dışında gerçekleşen cinsel istismar oranı kız çocuklarında %15-30 ve erkek çocuklarında %5-15 oranındadır. Çocukların %3-15'i ise ihmale uğramaktadır. Çocukların %8-25'lik oranı aile içinde şiddete tanıklık etmiştir (Akt: Akbaş, 2020).

Çocuğa yönelik istismar oldukça yaygın ve büyük ölçekli bir sorundur. UNICEF'in 191 ülkede çocuklara yönelik istismar konusunda hazırladığı rapora göre (2013), 2012 yılında yirmi yaşın altında yaklaşık 95 bin çocuk ve ergen cinayet sonucu yaşamını kaybetmiştir. Her yıl, 70 milyon 15-19 yaş grubundaki kız çocuğu ve ergen, 15 yaşından itibaren fiziksel istismara maruz kalmaktadır. Aynı rapora göre, dünyada her on yetişkinden üçü, çocukların iyi yetiştirilmesinde ve eğitiminde fiziksel cezanın gerekli olduğuna inanmaktadır (Uğurlu, 2018).

Ülkemizde çocuk istismarına ilişkin çalışmalar 1990'larda başlamıştır. İlk geniş kapsamlı araştırma sekiz ilde 4-12 yaşlar arasındaki toplam 16100 çocukla ilgili yapılan tarama çalışmasıdır. Çalışma sonucunda istismara uğrama oranınının 4-6 yaş grubunda %40.7, 7-10 yaş grubunda % 33.5 ve 11-12 yaş grubunda %25.8 olduğu saptanmıştır (Bilir, 1999).

Bir araştırmaya göre Türkiye’de 7-14 yaş grubundaki kız çocuklarını fiziksel istismara maruz bırakanlar daha çok anneler, babalar, öğretmenler, arkadaşlar ve büyük kardeşleridir. Erkek çocukları fiziksel istismara maruz bırakanlar ise daha çok arkadaşlar, öğretmenler, babalar, büyük kardeşler ve tanımadıkları birileridir. 15-18 yaş grubundaki kız çocuklarına fiziksel istismar uygulayanlar daha çok babalar ve öğretmenlerdir. 15-18 yaş aralığındaki erkek çocuklar bu gruptaki kızlardan çok daha fazla fiziksel istismardan söz etmişlerdir. Bu çocuklara istismar uygulayanlar da daha çok babalar, arkadaşlar ve tanımadıkları kişilerdir. Tüm yaş gruplarında “terlik atma”, annelerin kullandığı fiziksel istismar yöntemi olarak görülmektedir. Yerleşim yeri ya da sosyal ve ekonomik yönden farklı gruplar arasında fiziksel istismarın gerçekleşmesi anlamında fark gözlemlenmemiştir. Çocuklar anne ve babaları tarafından en çok duygusal istismar, daha sonra fiziksel istismar ve ihmale maruz kalmaktadır. Anneler babalardan daha çok duygusal ve fiziksel istismar uygulamaktadır. İstismara tanık olma durumlarına bakıldığında 7-18 yaş grubundaki çocukların %56’sı fiziksel istismara, %49’u duygusal istismara, %10’u cinsel istismara tanık oldukları görülmektedir. En çok tanık olunan istismar çocukların/gençlerin başka bir çocuğa fiziksel istismar uygulamasıdır. Kendi ifadelerine göre bu yaş grubundaki çocukların %25’i ihmale, %45’i fiziksel istismara, her iki çocuktan biri duygusal istismara maruz kalmaktadır (Korkmazlar-Oral, 2010).

7-18 yaş grubundaki çocukların okulda en çok maruz kaldığı fiziksel istismar türleri; saç çekme, kulak çekme, cisim fırlatma, elle vurma ve tokat atmadır. Bunları uygulayanlar ise çoğunlukla başka bir çocuk veya gençtir. Fiziksel cezayı en çok öğretmenler uygulamaktadır (Korkmazlar-Oral, 2010).

Gazi Üniversitesi Çocuk Koruma Araştırma ve Uygulama Merkezine istismara uğradığı için ya da buna yönelik kuşkuyla 2001-2014 yılları arasında yönlendirilen kız çocukların % 76.3’ü cinsel istismara, %52.2’si fiziksel istismara maruz kalmış; erkek çocukların ise %23.8’i cinsel istismara, %47.8’i fiziksel istismara maruz kalmıştır. Bu çocuklar arasında cinsel istismarın en fazla 13-18, fiziksel istismarın ise 0-6 yaş grubundaki çocuklarda görüldüğü belirlenmiştir. Herhangi bir engeli olan çocukların en fazla maruz kaldığı istismar türü fiziksel istismardır. Araştırma kapsamında fiziksel ve cinsel istismara maruz kalan çocukların aile tipi çoğunlukla parçalanmamış ailedir (%81). Çocuğa cinsel istismarda bulunanların çoğu erkek ve tanıdık (akran, baba ve akraba); fiziksel istismar ile duygusal istismarda bulunanların çoğu ise kadındır. Çocuğa yönelik fiziksel istismar daha çok çocuğun yaşadığı ortamda, yani ev ortamında gerçekleşmiştir. Fiziksel istismar bildirimleri daha çok aile içinden ve tanıdıklar tarafından, en çok sosyal hizmet ve sağlık kuruluşlarına yapılmıştır. Fiziksel istismara maruz kalan çocukların annelerinin çoğu çok okur yazar değil ya da ilkökul mezunu; babaları ise daha çok ortaokul ya da lise mezunudur (Paslı, 2017).

Fiziksel istismara maruz kalması nedeniyle sosyal hizmet kuruluşlarında bakım ve korunma altına alınan çocuklara istismarda bulunanların yaşı en çok 30-39 aralığındadır. İstismarda bulunanların %60'ı erkek, %40'ı kadın; %59'u ilkokul mezunudur (Kutsal, 2004).

Fiziksel İstismarın Bir Yansıması: Disiplin Yöntemi Olarak Dayak/Bedensel Ceza

BMÇHS'de çocuğun "bir birey" olduğu, kendisine bedeniyle ilgili istemediği hiçbir şeyin yapılamayacağı vurgusuna karşın, fiziksel şiddet yani dayağın hala çocukların yaşamında önemli yer tuttuğunu söylemek olanaklıdır. Fiziksel istismar dayağı disiplin yöntemi olarak benimsemiş kültürlere sahip toplumlarda daha fazla görülmektedir.

Yaygın olarak "şaplak" veya "disiplin yöntemi" olarak da adlandırılan bedensel ceza "çocuğun davranışını düzeltmek veya kontrol etmek amacıyla, yaralamayan ancak ağrıya neden olan fiziksel güç kullanımı" olarak tanımlanmaktadır (Fleckman, 2019). Çocuklar üzerinde yetişkinlik dönemini de etkileyebilen kötü sonuçlara yol açtığı göz önüne alındığında, bedensel ceza önemli bir halk sağlığı sorunu olarak ortaya çıkmaktadır. Bedensel ceza kullanımı, çocuklara yönelik kötü muamele de dahil olmak üzere pek çok kötü sonuca yol açan güçlü bir risk faktörüdür. Fiziksel cezanın kullanımı, algılanan sosyal normların kullanımıyla ilişkilidir (Fleckman, 2019).

Fiziksel ceza bir disiplin yöntemi olarak kabul görmesine karşın aslında bir şiddet davranışıdır. Lise ve üniversite öğrencilerinin %80'i çocukluğunda ebeveynlerinin kendisine tokat vurduğunu belirtmektedir (Brown, 2018). Yapılan çalışmalarda 3-5 yaş aralığında çocukları olan her üç anneden ikisinin çocuklarına, ortalama haftada üç gün tokat vurduğu bildirilmektedir. Buna karşın, bu tür bir cezalandırmanın gerekli olup olmadığı konusu da tartışılmaktadır. Eskiden gerekli bir yöntem olarak görülen fiziksel cezayı kabul etme oranı gittikçe düşmektedir. Çocuğun yaşı büyüdükçe fiziksel cezaya maruz kalma olasılığı da düşmektedir. Fakat, çocuklarına fiziksel ceza uygulayan ebeveynlerin çoğu bu davranışını ergenlik dönemine kadar sürdürmektedir. Araştırmalar, erkek çocukların kızlardan daha çok dövüldüğünü ortaya koymaktadır (Saunders, Goddard, 2010). Fiziksel ceza uygulama açısından gelir düzeyine ilişkin bir fark olmadığını gösteren çalışmalar vardır (Akt: Polat, 2017).

Çocuk istismarı olarak tanımlanabilecek davranışların çoğu önce çocuğu disipline etme amacıyla başlamış olan, fiziksel cezanın vardığı en uç noktadır. Fiziksel ceza ile fiziksel istismarı ayırt etmek her zaman kolay olmamaktadır. Fiziksel ceza kullanımının çocuk istismarının gerçekleşme olasılığını arttırdığı bilinmektedir. Ebeveynlerin disiplin yöntemlerinin incelendiği bir çalışmada ebeveynlerin cezaya dayanan disiplin tekniklerini kullandıklarında şiddetin arttığı ve dayağın ortaya çıktığı görülmektedir (Wolfe, 1987; Akt: Polat, 2017).

Türkiye’de çocuk yetiştirme anlayışı bazı yönlerden çocuğa karşı şiddete kültürel kabul sağlayabilmektedir. Fiziksel istismar da bu açıdan, bir çocuk yetiştirme yöntemi olarak görülebilmektedir. Çocuklara verilen cezalara ilişkin veriler de bunu doğrulamaktadır (Arkadaş_Thibert, 2017).

Tablo 1. Türkiye’de Anne-Babaların Çocuklara Verdikleri Cezalar*

Ceza	%
Odaya Kapatma	8.9
Oyun Oynamasına İzin Vermeme	39.0
Harçlığını Kesme	14.2
TV İzlemeye İzin Vermeme	40.8
Azarlama	72.6
Bir Süre Konuşmama	22.5
Bir Süre İstediklerini Almama	34.4
Arkadaşlarıyla Görüştürmeme	14.3
Dövme	20.7
Tokat Atma	32.6
İnterneti Yasaklama	48.7
Cep Telefonunu Yasaklama	30.3
Diğer	0.3

* TÜİK Haber Bülteni Aile Yapısı Araştırması, 2016

2013 yılında yapılan bir araştırmada 0-8 yaş grubundaki çocukların %74’ünün son 12 ayda eğitsel amaçlarla ya da davranışına tepki olarak fiziksel ya da duygusal istismara maruz kaldığı belirlenmiştir (Boğaziçi Üniversitesi, 2014) .

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çocuğa yönelik şiddetin kapsamı, doğası, etkileri; şiddeti yeniden üreten sosyal normlar ve tutumlara ilişkin yeterli kanıtlar mevcut değildir. Bu nedenle şiddeti önlemek, gelişimini izlemek ve savunuculuğu teşvik etmek amacıyla kanıta dayalı programlar ve politikalar oluşturmak için daha fazla veriye ihtiyaç vardır. Ayrıca çocukların korunmasına ve iyilik hallerine katkı sunacak yasal düzenlemeler ve hizmetlerin geliştirilmesi için de bu verilere ihtiyaç duyulmaktadır (UNICEF, 2014).

BMÇHS kararları ve istismarın etkileri birlikte ele alındığında, çocukları şiddetten korumak için topluma yönelik eğitim süreci başlatılmalıdır. Öğretmenlerde, anne-babalarda ve çocuklarda tutum değişikliği yaratabilmek için, olumlu disiplin yöntemleri kullanılmalı, barışçı dünya görüşünü içeren sağlıklı yaklaşımlar oluşturulmalıdır. Şiddetin önlenmesi için istismara maruz kalan bireylere yönelik müdahaleler yanında, istismarı uygulayanın da iyileştirilmesi hedeflenmelidir. Çocuklara hizmet sunan eğitim sistemi, sağlık sistemi çalışanlarının; yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve medyanın çocuğa yönelik şiddet konusunda duyarlılığının arttırılması önemlidir. Planlamalar bilimsel verilere

dayanarak yapılmalı, şiddet sorununun çözümüne yönelik somut adımlar atılmalıdır (Korkmazlar-Oral, 2010).

Çocuğa yönelik şiddete ilişkin risk faktörlerinin belirlenmesi stratejilerin üretilmesini kolaylaştıracaktır. Ailenin, bakım verenlerin ve ebeveynlerin desteklenmesi, çocukların güçlendirilmesi, şiddeti meşrulaştıran ve/veya teşvik eden tutumların ve toplumsal normların belirlenerek bu konularda politik bilinç oluşturulması, çocuklar için destekleyici hizmetlerin sağlanması, çocukları daha iyi koruyacak yasal düzenlemelerin oluşturulması, veri toplama, analiz etme ve araştırmaların bilimsel temellerde yapılandırılması, ulusal ve yerel düzeyde çocuğa karşı şiddetin önlenmesi konusunda duyarlılığın geliştirilmesi, önleyici çalışmalara öncelik verilmesi, çocuklarla çalışan bütün kurumların kapasitesinin artırılması, iyileştirme çalışmalarının desteklenmesi, çocuk dostu ve erişilebilir raporlama sistemlerinin oluşturulması için çaba gösterilmelidir (Akbaş, 2020).

Çocuğa yönelik şiddet savunulamaz ve kabul edilemez, ancak önlenabilir. Sorunun ortadan kaldırılması için bedensel her türlü ceza yasaklanmalıdır.

Bedensel cezalandırma uygulamasıyla ev ortamında sık karşılaşılmaktadır. Türkiye 2010 yılından itibaren BM'nin değerlendirmelerine dayalı önerileri kabul etmekte, ancak yasalarda fiziksel cezalandırmanın tam olarak yasaklanmadığı görülmektedir. Bedensel cezalandırma ve bunu içeren bütün şiddet türleri için önleyici mekanizmalara ilişkin değişiklikler gereklidir. Ayrıca aileler tarafından "şiddet" olarak tanımlanmayan, geleneksel ebeveyn davranışı olarak kabul gören davranışlarla ilgili farkındalık kazandırma, şiddetin önlenmesi açısından önemlidir (Arkadaş_Thibert, 2017).

Yasal düzenlemeler tek başına yeterli olmayacağından geleneksel tutumların değişmesi için, ebeveynler ve genel olarak toplum; yasalar ve çocukların korunma hakları konusunda bilgilendirilmeli; şiddet içeren cezaların tehlikeleri ve zararları konusunda farkındalık yaratılmalıdır. Olumlu ve şiddet içermeyen disiplin yöntemleri geliştirilmelidir. Aile eğitimlerinin temelini şiddetten arınmış, olumlu ebeveynlik becerilerinin kazandırılması anlayışı oluşturmalıdır. Kamu personeli ve ailelere olumlu disiplin yöntemlerine yönelik eğitimler verilmelidir. Türk Ceza Kanununda terbiye ve disiplin hakkı ve yetkisi veren ibarelerin kaldırılması, çocukların kolayca ulaşabilecekleri, ancak ikincil örselenmelerine neden olmayacak şekilde yapılandırılacak şikayet mekanizmalarının oluşturulması gereklidir. Yüksek Öğretim Kurulu kararıyla çocukla ilgili tüm lisans eğitimleri ders içeriklerinde çocuk hakları, çocuk gelişimi ve çocuk koruma konuları zorunlu ders olarak okutulmalıdır. Aile; Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde çocuk savunuculuğu yapacak "çocuk koruma görevlisi" adıyla bir konum oluşturulmalıdır. TÜBİTAK desteğiyle gündemi belirlenerek belirli aralıklarla tekrarlanan araştırmalar yapılmalıdır. Şiddet, aile yapısı, ekonomik durumu, ebeveynlerin ruh sağlığı gibi birçok risk faktörleriyle

ilgili olduğundan, bu faktörlerin belirlenerek ailelere destek verilmesi sağlanmalıdır. Aileler için erişilebilir danışmanlık hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır (YÖRET, 2020).

Çocuklara kötü muamelenin önlenmesine yönelik geniş bir program yelpazesi bulunmasına karşın çoğunun etkililiği bilinmemektedir. Ev ziyareti programlarının çocuklara kötü muameleyi ve buna bağlı yaralanma gibi sonuçları önlediği gözlemlenmiştir. Genel nüfusa yönelik ebeveynlik programlarının yararlı olduğu görülmüştür, ancak bunun için daha fazla değerlendirme ve programların tekrarı gerekmektedir. Hastane içi ve klinik ek stratejiler, fiziksel istismar ve ihmalin önlenmesinde umut vermektedir. Özel bir ebeveyn eğitimi programının ve ebeveyn- çocuk interaktif terapi yönteminin çocuğa yönelik fiziksel istismarın tekrarlanmasını önlemede yarar sağladığı görülmüş, ancak ihmalin tekrarını önlemede henüz hiçbir müdahalenin etkili olduğu gözlemlenmemiştir (MacMillan, 2009).

Çocuğa bakım verenler ve alanda çalışan profesyonellere yönelik erişilebilir eğitimler ve destekleyici programlar yaygınlaştırılmalıdır. Eğitimler toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği konularını da içermeli; özellikle dezavantajlı ailelere yönelik programlar uygulanmalıdır. Sosyal yardım politikaları gözden geçirilmeli; çocuğun ihtiyaçları sosyal destek hizmetleri sunumunda her zaman öncelikli olmalıdır. Çocuğa yönelik şiddetin fark edilmesi ve önlenmesi için, “sosyal hizmet merkezleri” yaygınlaştırılmalı; sosyal hizmetler mahalleler düzeyinde örgütlenmelidir. Bildirim yükümlülüğünün çocuğa karşı şiddetle sınırlandırılması gereği göz önünde tutularak çocuğun özel hayatıyla ilgili bilgilerin paylaşılması yoluyla çocuğun şiddetin hedefi haline gelmesine neden olunmamalıdır. Ruh sağlığı hizmetleri, tüm nüfus için erişilebilir olmalıdır. Şiddetten arınmış değerler yaygınlaştırılmalı; çocuklara yönelik şiddeti “normal” bir durum olarak gören değerler ve inançlara karşı çıkılmalıdır. Çocukların alkol, uyuşturucu madde ve silahlara erişimi önlenmeli ve yasadışı etkinliklerde çocukların kullanılmalarını önleyici programlar geliştirilmeli ve uygulanmalıdır (Arkadaş_Thibert, 2017).

Fiziksel istismarı da kapsayan, çocuğa yönelik şiddeti önlemeye yönelik tüm çabalarda sosyal hizmet müdahalelerinin önemli yeri vardır. Mikro düzeyde müdahale kapsamında koruyucu yaklaşımla ebeveynlerin bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi hedeflenir. Problem çözme yaklaşımıyla sorunların çözümüne yönelik öneriler ebeveynler ve çocuklarla birlikte geliştirilerek sorunla baş etme becerileri geliştirilmeye çalışılır. Sosyal hizmet uzmanları eğitimci, aracı, savunucu rolleriyle sosyal hizmet alanlarında; toplum temelli çalışmalarda şiddetin önlenmesi ve toplumda şiddet algısına yönelik sağlıklı tutum geliştirilmesine katkıda bulunurlar. Mezzo düzeyde sosyal hizmetin toplum organizasyonu yöntemiyle çocuk, ebeveyn ve aile bireylerinin birbirleri ve toplumla iletişimi güçlendirilmeye çalışılır. Makro düzeyde, istismarın önlenmesi için yasal ve kurumsal düzenlemelerle sosyal politikaların geliştirilmesi, toplumsal farkındalığın ve duyarlılığın artırılması sosyal hizmet uzmanlarının savunucu, eğitimci işlevleriyle sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, E. (2020). *Türkiye'de Çocuğa Karşı Şiddet Durum Raporu*. Ankara: Uluslararası Çocuk Merkezi/ICC.
- Arkadaş_Thibert, A. E. (2017). *Türkiye'de Çocuğa Karşı Şiddet Durum Raporu*. Ankara: Çocuğa Yönelik Şiddeti Önlemek için Ortaklık Ağı. www.cocugasiddetionluyoruz.net. adresinden alındı
- Bilir, Ş. A. (1999). 4-12 Yaşları Arasında 16.100 Çocukta Örselenme Durumları İle İlgili Bir İnceleme. E. G. Konanç (Dü.), *Çocuk İstismarı ve İhmali* içinde (s. 9-18). Ankara: Pelin.
- Boğaziçi Üniversitesi, H. B. (2014). *Türkiye'de 0-8 Yaş Grubundan Çocuklara Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*. İstanbul: Bernard van Leer Vakfı.
- Bonner, B. (2003). *Child Abuse & Neglect: An Overview, Center of Child Abuse and Neglect*,. Oklahoma: University of Oklahoma Health Sciences Center.
- Çengel-Kültür, E. Ç.-Ç. (2007). Demographic and clinical features of child abuse and neglect cases. *The Turkish Journal of Pediatrics* 2007, 256-262.
- D. Nilssona, E. N. (2017). Child physical abuse – High school students' mental health and parental relations depending on who perpetrated the abuse. *Child Abuse & Neglect*, 28-38.
- ECPAT. (2019). *Çocukların Cinsel Sömürü ve Cinsel İstismardan Korunması İçin Terimler&Kavramlar Kılavuzu*. Ankara : Çev. Uluslararası Çocuk Merkezi.
- Fleckman, J. T. (2019). The association between perceived injunctive norms toward corporal punishment, parenting support, and risk for child physical abuse . *Child Abuse & Neglect*, 246-255.
- Karadağ, F.-Ö. D.-V. (2020). İhmal Edilen Çocukların Anneleirnin Değerlendirilmesi: Ev Gözlemi ile Annelerin Bakım Düzeylerinin DEğerlendirilmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*,31(3), 1080-1101.
- Korkmazlar-Oral, Ü. E. (2010). *Türkiye'de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması*. UNICEF.
- Kotlajaa, M. F. (2020). Perceptions of danger, tolerance of delinquency, and economicdisadvantage: Examining neighborhood influences on child physical abuse . *Child Abuse & Neglect*, 104562.
- Kutsal, E. (2004). *Fiziksel Çocuk İstismarının Sosyodemografik Özellikleri ve Milner Çocuk İstismarı Potansiyeli Ölçeğinin Türkiye Geçerliliği*. Ankara : Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi.
- MacMillan, H. W. (2009). *Child Maltreatment 3 Internations to prevent child maltreatment and associated impairment*. www.thelancet.com. adresinden alındı
- Palermoa, T. P.-H. (2019). Risk factors for childhood violence and polyvictimization: A crosscountry analysis from three regions. *Child Abuse&Neglect*, 348-361.
- Paslı, F. (2009). *Örselenme Kuşkusuyula Gazi Üniversitesi Çocuk Koruma Merkezi Tarafından Bildirimleri Yapılan Çocukların Adli ve Sosyal Süreçlerinin İncelenmesi*. Ankara : A.Ü Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Paslı, F. (2017). Çocuk Koruma Merkezine Gelen İstismara Uğramış Çocukların Değerlendirmesi: Gazi Üniversitesi Çocuk Koruma Merkezi Örneği . S. Ö. Özden-Attepe içinde, *Tıbbi Sosyal Hizmet* (s. 93-113). Ankara: Nobel.
- Polat, O. (2007). *Tüm Boyutlarıyla Çocuk istismarı, Tanımlar 1*. Ankara: Pagem.

Polat, O. (2017). *Tüm boyutlarıyla Çocuk İstismarı-1*. Ankara: Seçkin .

Uğurlu, Z. (2018). *Eğitim Ortamlarında Çocuklara Yönelik Şiddet olaylarının İzleme Ve Raporlama Haritalarına ve Eğitimci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. (Y. P. Karaman-Kepenekçi, Dü., & 1. Baskı, Çev.) Ankara: PEGEM AKADEMİ.

UNICEF (2014). *Measuring Violence against Children. Inventory and Assessment of of Quantitative Studies*. . Cenevre: UNICEF Innocenti Research Center.

UNICEF (2017). *A Familiar Face: Violence in the lives of children and adolescents*. New York : UNICEF.

WHO (2002). *Child Abuse and Neglect by Parents and Other Caregivers*. Cenevre: WHO .

YÖRET (2020). *Çocuğa Yönelik Her Türü Şiddeti Önlemek İçin Ortaklık Ağı*.
<http://www.cocugasiddetionluyoruz.net/>. adresinden